

הלכות שבת סימן שמו

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ה]

אף-על-גב דהוי פסיק רישא בדרבנן⁽⁸⁾.

סי' קצו אות ג) שהוא מפני שהאדם רק מעורר את הכלב, אך את פעולת הרדיפה עושה הכלב לדעת עצמו, ולכן אין הפעולה מתייחסת אל האדם. והוסיף הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א פט"ו ס"ק ב עמ' קכח), שכן מסאר בשו"ע לקמן (סי' שכד סי"ג) שמותר להעמיד בהמה על גבי עשבים מחוברים בשבת, אף על פי שגורם הוא שהיא תתלוש אותם כדי לאכלם, מפני שעושה היא מלאכה זו להנאתה.

ובשו"ת שבט הלוי (ח"נ סי' נב אות ב) כתב, שהואיל ואין האדם עושה כלום בשעת רדיפת הכלב, אלא רק משהו אותו לפני שמתחיל לרדוף, אין הוא נחשב כמחמר, כיון שאין איסור משום מחמר אלא כשאדם עושה את המעשה בשותפות עם הבעל חיים.

עוד טעם כתב בשו"ת אבני נזר (שם אות ד) שאין המשטה נחשב כמחמר, כיון שבמחמר אין ספק שלא תלך הבהמה מחמתו, מה שאין כן במשטה, שאין דאיות שתיעשה המלאכה על ידי הכלב, כיון שאין דאיות שישגי את החיה ויתפסנה.

וכאשר הכלב שייך למשטה, כתב בשו"ת אבני נזר (שם) שמלכד איסור צידה, אסור לו לשטותו משום דין שכיתת בהמותו, המבואר בשו"ע לעיל (סי' רמו ס"ג, וסי' רסו ס"א). אכן, בשו"ת שבט הלוי (שם) צידד שלא נאמר דין זה כשהבעל חיים עושה את המעשה להנאתו, והוסיף, שגראה שאין צריך האדם לשמור את כלבו שלא יצד בעלי חיים בשבת, ולדינא נשאר בצ"ע.

ולחכמים חתול לחדר שנמצא בו עכבר, דעת הגר"נ קרליץ (שם) שמותר, מפני שאין האדם מגרה את החתול לרדוף אחרי העכבר, אלא הוא עושה כן מעצמו, אכן, לגבי פתיחת דלת מלכודת עכברים בפני חתול, כתב המנחת שבת (על קצו"ש סי' פ ס"ק קע) בשם עקרי הדיט (אורח סי' יד ס"ק כט), שבספר טל אורות הסתפק שמה חייב הפותח משום נטילת נשמה.

12) ואף אם אב מלאכת צידה הוא רק באופן שעושה אדם מעשה מלאכה בידים [ראה מה שכתבנו לעיל (ס"ק א)], כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' נב אות א) שבתולדת מלאכת צידה אין צורך שיעשה מעשה בידים, ובפרט שגראה שבמלאכת צידה, נחשב הדבר כגוף המלאכה אף כשאנו עושה מעשה בידים ממש, כמבואר בשו"ע להלן (סי' לגבי היושב על הפתח).

[משנ"ב ס"ק יא]

וְעַיִן פְּרִי־מַנְדִּים מֵהַ שְׂפֹתַי בְּפֶה⁽¹³⁾.

13) שם (א"א ס"ק ה) כתב, שאם אין כוונתו לצוד על ידי כלב בתור משחק, אלא עושה כן מחמת שמתפרנס הוא מן הציד, יתכן שמותר [וכן חילק בשו"ת נדע ביהודה י"ד מהדו"ת סי' י לגבי אדם הציד חיות].

[משנ"ב ס"ק יב]

גַּם־כֵּן לֹא תִשֵּׁיב צִידָה⁽¹⁴⁾.

14) ובטעם הפסוק בצידת דבר שאין במינו ניצוד, כתב בשו"ת אבני נזר (אורח סי' קט אות ז) שכיון שכצידה לא נעשה שינוי בגוף החיה, אם כן יסוד המלאכה הוא במה שהחיה נעשית ברשותו, ולכן כשאין לאדם תועלת בכניסת חיה לרשותו, כגון בדבר שאין במינו ניצוד, נחשב הדבר כאילו לא בא כלום לרשותו, אלא כאילו מנע בעל חיים מלצאת ממקומו כדי שלא יפריע ויזיק לו. [ראה קרית ספר פ"י מזהל שבת הכ"ד שכתב שכל שהיה ניצוד במשכן נחשב דבר שבמינו ניצוד], ומין הניצוד רק אצל גוים, משמע כח" הריטב"א (שבת קו, ב ד"ה וחכמים) שנחשב הוא כדבר שבמינו ניצוד [וראה להלן (ס"ק יג) בשם רש"י]. וכן כתב הגר"ח קניבסקי (שיח השדה קונטרס קרני חגבים סי' ו), וכן דעת הגר"נ קרליץ (תורת המלאכות הצד ס"ק ג).

ולענין צידה באדם, מבואר ברמ"א לקמן (סי' שלט סי"ה) שלא נאסר לתפוס אדם ולהכניסו לבית הסוהר אלא משום שאסור לזון בשבת, ולגבי אדם המשך במילואים עמוד 41

8) ובטעם הודוהר, ביאר הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א פט"ו ס"ק ב) שהואיל ואין הוא צד את הבעל חיים צידה גמורה בסגירת חולת, אלא רק מצמצם את מקומו ומקרב את צידתו, לא אסור חכמים מעשה זה כשאין כוונתו לכך, ומטעם זה, לסגור בעל חיים בחדר מסוים, כשאין כוונתו אלא שלא יכנס לחדר אחר, דעתו (שם) שמותר, כיון שאין כוונתו לצמצום מקומו.

מאידך, הקצות השלחן (סי' קכא בדי"ש ס"ק טו) ביאר, שמותר לסגור את הדלת מפני שהותר פסיק רישא דלא איכפת ליה באיסור דרבנן במקום צער.

[משנ"ב ס"ק ז]

דְּהֵינָּה דְּרָבָן לְהַשְׁמִיט פְּשָׁמֶיךָ לְיָד אֲדָמָה⁽⁹⁾.

9) ובעלי חיים אשר אינם נשמים בשעה שהם ישנים, אלא נתפסים מיד, דעת הגר"ש איועברך (מאור השבת ח"א מכתב ג' אות ב) שלא נאסר לצודם בשנתם אלא מדרבנן.

[משנ"ב ס"ק ט]

אָבֵל אֶסְרוּ⁽¹⁰⁾.

10) ולהוציא כינים מבגדיו ולזרוקן, כתב השו"ע להלן (סי' שמותר, וביאר התהלה לודד (ס"ק יא) שאין בכך איסור צידה, משום שקל לתופסן ואין הן מחוסרות צידה ולפיכך יש להתיר לעשות כן כיון שאין במינן ניצוד. דעת הגר"ש איועברך (שולחן שלמה ס"ק ב) שאין בהן בכלל איסור צידה משום שתפיסת בעלי חיים אינה נחשבת לצידה אלא כאשר קשה לתופסם, מה שאין כן בכינים שקל לתופסן וכל הנירחה היא למוצאן. וכן הורה (שש"כ פכ"ז הע' קנר) לגבי בעל חיים שהולכו איטי כגון נמלה או צב, ומחמת כן נתפס הוא בקלות, שמותר לתפסו, אך לא יתפסנו ביד, משום איסור מוקצה [וראה מה שכתבנו להלן (ס"ק כח) לגבי הצב הנזכר בתורה]. והוסיף, שכן מבואר בתוס' ר"ד (חגיגה יא, א) לגבי שבלול, שאין תפיסתו נחשבת כצידה, ובקור אורה (שבת קז, ב ד"ה ויש עוד) מבואר, שכל בעל חיים שאין בו איסור נטילת נשמה, אין בו איסור צידה. וכן משמע בשו"ת אבני נזר (אורח סי' קפט אות א).

מאידך, רבינו ירוחם (נתיב יב ח"י קפ פ ע"ג) מבאר שהצד תולעים וחלזונות חייב, למרות שהילוכם איטי, וקל מאד לתפסם. וכן הורה הגר"נ קרליץ (תורת המלאכות הצד ס"ק ק) שחייבים על צידת בעל חיים שהילוכו איטי, מפני שזה הוא כוחו, וכשנתפס מצטמצמת חירותו, וכן דעת הגר"ש אלישיב (ארחות שבת ח"א פ"ד הע' כא) שאסור לתפסו. דעת הגר"ש וואנר (קובץ מבית לוי ח"ו עמ' ג) שאף על פי שמסתבר שאין איסור לתפוס צב שבמינו מדאורייתא, שהרי רומה הוא לחיגר, ואין זה הצב שדברה עליו התורה, מ"מ אסור לתפסו מדרבנן, ולשפוך מים, או חומר אחר, סביבות נמלים, כדי שלא יתפשטו בבית, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א פט"ז ס"ק ב) שמותר, אף לדעות שצידת בעל חיים איטי אסורה, משום שהנמלים הם דבר שאין במינו ניצוד, ובצידה דרבנן יש לחקל כשנחשבים כמצודים לגמרי בכל מצב, ולכן מותר לצמצם את מקום חיותם.

ובמקום שיש הרבה זבובים, ויכול בקלות לתפוס חלק מהם, אך אם יבוק לתפוס זבוב מסוים, יתכן שלא יוכל לתפסו, הסתפק הגר"ש איועברך (שש"כ שם הע' קג) אם נחשבים הם כמצודים, כשאנו מכיין לתפוס זבוב מסוים.

[משנ"ב ס"ק י]

הֵי נָק צִידָה מִדְּרַבָּנָן⁽¹¹⁾ וכו', שְׁנֵי דְרָבָן הַצִּידִים⁽¹²⁾.

11) והטעם שאין המשטה נחשב גם כמחמר, בכך שגורם שיעשה הכלב מלאכה, כמבואר לעיל (סי' רסו ס"ק א), כתב בשו"ת אבני נזר (אורח

הלכות שבת סימן שטו

באר הגולה 252

במינן נצוד אסור לצודן: (א) הנה *ולכן יש לזהר (יד) שלא לסגור (טי) תבה קטנה או לסתם פלים שזבובים בו בשבת. דהוי פסיק רישא שצודו שם (בחי' ומרדכי ס"פ כירה ואגור): (טז) *ויש מקלין בטקלים שאם יפתח הכלי לסלם משם (ז) יכרחו (טז): ד (יז) **פורסין מחצלת על גבי הפורת** (מקום שמתכנסים בו הדבורים לעשות רבש), *ובלבד שלא יבנן לצוד, ויגם הוא (יח) בענין שאינו מוכרח שיהיו נצודים, כי היכי דלא להוי פסיק (ה) רישא: ה יצבי (יט) שנקנס לתוך הבית (כ) ונעל אחר בפניו,

באר היטב

נשאר עוד, אבל אם רואה בנדיא שיש שם זבובים, נכריס מה שראה בעיניו ואין חשש יותר, עכ"ל, וע"ש: (ה) רישא. אע"ג דדבורים אין במין נצוד, וכ"כ מהרש"א וב"ח, וא"כ ליכא אסור דאורייתא, ואפ"ה אסור פסיק רישא.

משנה פריה

[אחרונים]: (יד) **שלא לסגר**. אלא (טז) וכן ספין או שום דבר אחר בין הפסול להטבה בענין שיוכלו לצאת משם, (יז) וכן אם יש חור קטן בתבה, אף שאינו נראה להקרא להזבובים אפלו הכי מפר, דהוי לא הוי פסיק רישא^(טז): (טז) **תבה קטנה**. אבל תבה גדולה, סביב לה לה לרמ"א דלכלי עלמא שרי, דאפלו אם היה אדם עומד בחוכה לא היה יכול לתקפה בחד שניה, (יח) ויגם הוא דבר שאין במינו נצודים^(יז): (טז) **ויש מקלין**. הוא דעת הטור דסביב לה, דאף על גב דבש"ס איתא לקריא גבי פורת דבורים דאם מכסה אותו באפן שאין בו נקב אסור משום פסיק רישא, ובדלקמן בסעיף ד, מכל מקום זבובים שאינו דלא מקרי צידה קלל, (יט) דלרב קטניתו מצוי ששפוחתם בקלי בורחין הפל משם^(כ), מה שאין פן בפנת דבורים שהיא מלאה מהם והם גדולים קצת, אי אפשר שלא יתפס אחד מהם, ולכך חשיב צידה על ידי זה^(כא). והפ"ח פסק להתמיד ברעה הראשונה, וכן הסגור אברהם סבב דכן עקר, ועל פניו יש לראות להפריש הזבובים. וענין בט"ו שהכריע, דמפנין שהפריש הזבובים שראה בעיניו, הו אין צריך לעין ולקרקע אילי יש שם עוד איזה זבובים, כיון דהו לא הוי אלא ספק פסיק רישא במלמא דרבנן, דהוא דבר שאין במינו נצוד, אין להתמיד בלכך^(כב): ד (יז) **פורסין מחצלת**. בחמה מפני החמה יבשמים מפני השמש (גמרא): (יח) **בענין שאינו מוכרח**. כגון שלא יבדק המחצלת על הפנת פלגה, כדי שיוכלו הדבורים על פלפנים לצאת בדוחק, או שיש בפנת איזה חור קטן ויכולים לצאת משם, (כ) דאף על גב שאין נראה להקרא להדבורים על ידי זה, אפלו הכי שרי, דמקרא לן רבבי שמעון דדבר שאין מחפז מפר, אבל בשאין בו חור קלל, אז הוי פסיק רישא (כא) ואסור אפלו ממלמא דרבנן. הפורס מצודה (כב) ובשעת פרישתו נכנסה התייה להוכה, הוי חשאת^(כג), אבל אם נכנסה אחר כך לחוכה, פטור אבל אסור^(כד). וכמה הסגור אברהם, דמכאן מוכח שיש לזהר שלא להעמיד בשבת המצודה לצוד בו עכברים^(כה), וכן כתיב בפסקי תוספות, שבת י"ז: ה (יט) **שנקנס לבית**. (כג) מאליו, וכלישפן אם הכניסו לבית ונעל בפניו דחייב: (כ) **ונעל** וכי. הנה שסחם הדלת (כד) ואפלו בלא מנעול, כיון שאין הסבי

ואסור: רבי שמעון הוא דאמר דבר שאין מחפז מפר, והקשר הראשון: הו כונה דבר שיש שם זבובים, דלכדי אינו אסור לשפך מים למטה ולא חישין למצוה^(כז). דשמן לא הוי לצוד אף על גב דיש שם זבובים, וישם מני אותו, ושמן פרי נענפה, ע"ש, וכן מרן הסאיר שם, הוי דגם בדבר המלי בפסד דלשעבר ע"פ אמרין דבר שאין מחפז מפר, דדברי הט"ז^(כח). ואין לומר דשם פסיק ספק, דא"כ אפי' אסורין הנקרא לומר דרבי שמעון היא, אפלו לרבי יוחנן דהו מפר, אלא על דבר דסביב לה להמריד דהו לא נכנס בכלל ספק ספקא ימכל מקום מפר כונה כשאנו מתכוין, ועל דבר דדברי הט"ז חז"ל: * ויש מקלין. עין במשנה ברורה מה שכתבתי בשם הפ"ח ויגד אברהם והכריע הט"ז להקל כששם ספק אם יש שם זבובים, ובפרט אם יש בהתבה אכלים, לפי מה שכתב הפריימגריס בסעיף ט, דבתבה שיש אכלין ומשקין בדודאי לא נימא לה הזבובים שם, שישנו את האכלין, והוא פסיק רישא ולא נימא לה, יש לצוד יותר להמיר, ע"ש, בדאי אין להמיר אם הפריש הזבובים שראה אותם^(כט). ועין מה שכתבתי בסעיף ו בבאור הלכה מעין זה: * **ובלבד שלא יבנן לצוד**. עין במשנה ברורה כמה שצריך שיהיה פרישת המחצלת כלמעה שלא בדוחק, ע"ש, פן פתח הסאיר. ועין בפלה רבה ששם על השלחן צור, דלפי מה שכתב לקמה ויגם הוא בענין שאינו מוכרח יכו, דהניו שיוכלים הדבורים להשמש ממקום צידהם, ואפלו אם היה מחפז לצודם פס"פ שרי דהוי מכל מקום אינם נצודים שיוכלים לצאת, והוכיח זה מגמרא, ע"ש. ונראה לי דהפנה כמה שכתב השלחן צור: ויגם הוא בענין וכו', הנה שיש שם בכונה חור קטן, וכו' שכתבתי תוספות ודבר הא' ונא לא שרי כי אם לבי שמעון ודבר שאינו מחפז, אבל חור גדול אם היה בפנת אפלו במחפז שרי. ודבר מכל מקום אינם נצודים קלל: * ונעל אחר וכו'. סת"י שהיה אינו גדול, דמסא לה בחד שניה, ובכ"ל בסעיף א, דאי לא הוי

שער הציון

דבר שאין במינו נצוד אסור, משום דהוא מפרש בפשטה, ועל דבר דדבורים אין במינו נצוד, וזה שכתבתי דכן משמע מהג"א: (טז) טור: (יז) אלהי ביה: (יח) רוצה לומר, כשום דהוי מרי דרבנן, משום הכי מפר באינו מבנן^(ל) אף על גב דדבר פסיק רישא [פמ"ג]: (יט) ט"ז: (כ) מנן אברהם רש"א: (כא) סגור אברהם, ודלא כתרומת הרשן המוכח שם במנן אברהם בסימן שיד שצריך קטן ה, ויגם מרבני הג"א בסימן זה שמשמע שגורם בגמרא היא וחסברא וסביבא לה דדבורים אין במינו נצוד, על דבר דהו פסיק רישא (כב) מנן אברהם בשם תוספות: (כג) רש"י: (כד) פריימגריס:

(*) (נלע"ד ששקטס דהיה זו שיד לאחר קצת ר' ב' מרן הפחלת וכו' לקוח דיו (ה) ה שם מרן ו מרדכי שם בשם תוספות וכו' הפחלת וכו' במשנה פסוק כה ז שבת ק"ו במשנה

הלבות שבת סימן שמו

ביאורים ומוספים

באיסור דרבנן. ורק אם רואה הוא נמלים. צריך להזהר שלא לפסות עליהן. וכן דעת הגרש"ז אייערבך (שש"כ כ"ז ה"ע ט"ב) לגבי הליכה על גבי דשא באופן שפסיק רשע שבאחת מפסיעותיו יתלשו עשבים, שמימי מותר הדבר, כיון שבכל פסיעה בפני עצמה אין האות שיתולש עשב. ואף לפתוח דלת מקרר, כשספק אם ינתקו את המרה מערב שבת, דעת הגרש"ז אייערבך (שם פ"ז ה"ע ט"ב) שמותר, משום שהדבר ספק פסיק רשע לשעבר. אך העיר (שם) שיתכן שיש להעמיד את הנורה על חומתה הראשונה, ולנקוט שלא כיבה אותה מבעוד יום.

[משנ"ב ס"ק יח]

חֲבִיב חֲסֵאתָה (26) וְכו', פֶּטוּר אָבֶל אֶסְרִי (27) וְכו', לְצֹד בּוֹ עֲבָרִים (28).
(26) דִּין זֶה הַמְבֹאֵר בַּמִּגְיָא (ס"ק ט), שְׁחִיב רַק אִם נִכְנַסָּה הַחֵיהָ לַמְצֹדָה
מִיָּד בְּשַׁעַת פְּרִיסָתָהּ, כֵּתֵב הַחוּזָא (א"ר ח' ס"ו לו' ס"ק א) שִׁיתֵּכֶן שְׁנֵאמֵר
רַק כְּשֶׁאֲחֹזֵק אֶת הַמְצֹדָה בְּיָדוֹ, אִי כְּשֶׁנֶּחֱזַק אֶת הַמְצֹדָה עַל הַדֹּדָה. אָךְ
הַחוּזָא עֲצֻמוֹ מִקֵּץ קֶצֶת בְּדִבְרֵי, שִׁיתֵּכֶן שְׁחִיב אֶפְיָלוֹ אִם נִתְפַּסָּה
הַחֵיהָ לְאַחֵר וְכוּ, כִּיּוֹן שֶׁמַּעֲשֶׂה פְּרִיסַת הַמְצֹדָה עֲרִיין קִיָּם (שְׁנֵה)
הַלְכוֹת ס"א.

אמנם, לגבי המכניס חיטים לזיכיונים של מים בשבת, ולגבי האופה
בחנוך בשבת, כתב הביה"ד לעיל (כ"י רנב ס"ה ד"ה להשמעת) שחייב
אף על פי שאין התוצאה נגמרת מיד, כיון שמימי הפעולה מתחילה מיד.
(27) ובמקום הפסד, כתב הביה"ד לקמן (כ"י שלד סכ"ב ד"ה דגרב)
שהותר לעשות מלאכה באופן של גרמא.

28) וכן להניח פיתיון במצודה כדי שיבואו בעלי החיים ויתפסו, דעת הגר"צ קרליץ (תורת המלאכות הצד סוף ס"ק יז) שאסור, משום שהוא גרם צידה, וגרמא אטורה מדרבנן.

[שעה צ"ס"ק כא]

דסבירא לה דלא פתרו מתההשן (29).

29) וכן כתב לעיל (סי' שר ס"ק יא), שדעת הגר"א שפסיק רישא בדרבנן אסור. אכן הוסיף, שכשהוא בתוספת צירופים מסוימים, אפשר להקל כשיטת התרומת הדשן.

[ביה"ל ד"ה ולס]

ולא תישעו (למזרח) וכו', הרי דגם בדבר התלמי כספק דלשעבר גם-כן אמרינו דבר שאינו מתפקד מזה, בדברי הט"ו³¹).

30) ואיסור צירוף, כתב לקמן (סי' שיח ס"ק ב') שיש אומרים שהוא איסור מן התורה, ויש אומרים שהוא איסור מדרבנן.

31) ובכניאור הדבר, כתב חשיבות השבת (כללי מלאכות שבת סי' ח) שיסוד ההיתר בדבר שאינו מתכין הוא מפני שחסר במלאכת מחשבת, ולכן כשמוססוף אם תיעשה המלאכה, אינה מלאכת מחשבת. וכן כתבו בשו"ת מלמד להועיל (אה"ע סי' קב) הגרש"ז איערבך (שולחן שלמה סי' ח), שרק לגבי שבת, שבה נאמר דין 'מלאכת מחשבת', יש לחקל בספק פסיק רשא לשעבר. מאידך, בחי' הרעק"א על השו"ע (י"ד סי' פז סי' ד"ה בזה"ה) מביא שדוקלא בספק פסיק רשא נאמרה אף לענין ביטול בשב"ב בחלב [וראה בחי' הגר"ש שקוף כתובות סי' ד אות א ושערי ירוש' שער נ פ"ה ד"ה ובעקר הענין].

אמנם, לגבי רדוצות פניו במימי סבון, שהוא מסופק אם טיבם להשיג
 שיער (שהספק אינו אלא חסרון ידיעה על מציאות טבעית ברורה,
 נתיבות שלום מהגרשי גלבר, כללי מלאכת מחשבת סי' י אית ו) כתב
 בביתחיל לקמן (סי' שכו סי' דה בדברים) שאסור לרחוץ בהם.

[ביה"ל ד"ה וישן]

בֹּדָאֵי אֵין לִהְיוֹת אִם הַפְּרִיִת הַזֹּבוּבִים שְׂרָאָה אוֹתָם³² .

32) ואף אם נשאלו כמה זכובים בארון עם האוכל, צידד הגרשניז איבערן (ש"כ פכ"ז הע' קמז) שמותר לסגור את הדלת, מפני שניכר שהתעסק להוציאם ולא לצודם, הוא פסוק רישא דלא נחא ליה בדבר שאין במינו ניצוד.

[משנ"ב ס"ק יד]

דחתו לא הוי פסיק רישא²⁰).

(20) ובביאור הדבר, כתב בשרית שבת הלוי (ח"ו סי' צ"ד) שכל עוד שאין הכרח שתיעשה המלאכה, אין מעשיו מתיחסים אלא ל"בד היותר שבפעילותו. ובארץ שהוא קרוב לפסיק רישא, ראה ביה"ל לעיל (סי' רע"ז סי' ד"ה שמו), ובמה שכתבנו שם.

[משנ"ב ס"ק טו]

וגם היא דבר שאין במינו נצוד (21).

21) ואף שאנשים רבים צודק וזוהים, ביאר הגר"ן קרליץ (חוט שני ח"א פט"ז אות ב עמ' קכד) שמ"מ אין הם נחשבים כדבר שבמינו ניצוד, כיון שאין מטרת האנשים אלא לסלק מפניהם, ולא להשתמש בהם, ואין להתחשב במיעוט האנשים שצדים אותם לצרכי רפואה וכדו, מפני שבטלה דעתם אצל כל אדם.

[שעה צ"ס ק"ח]

משום דהרי דרבנן. משום דהי מתר באינו מבין²²).

22) ובשעה"צ לקמן (סי' שלז ס"ק ב) כתב, שהיה"ר כאן בתייר דרבנן הוא בפסיק רישא דלא ניחא ליה, וכן כתב החזו"א (אורח סי' נב ס"ק טו), אמנם, כתב החזו"א (שם סי' סא ס"ק א) שהיה"ר זה אינו מוכרע, ואין לו מקור מהגמ', ולגבי פתיחת ספר אשר כתובות בו מילים על חרי הדפים מבחץ ובפתיחת הספר נמחקות המילים, כתב שם שראוי להחמיר שלא לפותחו, אף על גב שהוא פסיק רישא ודלא ניחא ליה, חוט שני ח"א פכ"א ס"ק ג] בתייר דרבנן.

אמנם, כשהתיר דרבנן אינם פטור בעצם המלאכה, אלא פטור כללי משום חסרון במלאכת מחשבת (בגון מקלקל, וכלאחר יד, ומלאכה שאין עריכה לטובה), כתב בשעה"צ שם שיש להחמיר בפסיק רישא דלא ניתא ליה, וכן מסביר במשנ"ב שם (ס"ק יט). וכן כתב בשעה"צ שם (ס"ק י) לגבי טאטוא הבית במטאטא מקש וכדו', שאף על פי שהוא פסיק רישא דלא ניתא ליה (בתרי דרבנן, מקלקל וכלאחר יד), מימ' לכתחילה אין כדאי לעשות כן. וכן לגבי מחקת אותיות שעל גבי עונה, לא היקל לקמן (ס"י שם ס"ק יז) ובשעה"צ שם (ס"ק כב), אלא כששובר את האותיות בפיו בדרך אכילה.

[משו"ב ס"ק טז]

מִצוֹי שֶׁשִׁשְׁפּוֹתֶיךָ הִפְלִי בּוֹרְחִין הַבֵּל מִשֵּׁם⁽²³⁾ וְכו', וּלְכָךְ חָשִׁיב צִדָּה
עַל-יְדֵי זֶה⁽²⁴⁾ וְכו', אֵין לַחֲמִיר פֶּלֶפֶד⁽²⁵⁾.

23 ובביאור הדבר, כתב החזו"א (א"ח סי' נב ס"ק טו) שלא נאסרה צידה אלא כשמכניס את הבעלי חיים תחת ידו, ועל ידי כך הוא יכול לשלוט בהם. ולכן כזוברים שבחיבה, שאין ביכולתו לשלוט עליהם, מפני שבשעה שהתיבה סגורה אין הזוברים תחת ידו. וכשנפתחת בורחים הם מיד. לא נאסר לסגור את התיבה לדעה זו, אפילו מדרבנן.

24) והחזירא כתב (שם), שבדבורים נחשב האדם כשולט עליהן בעדן בכורת. מפני שרצה שהיו שם, מחמת התועלת שיש לו מיצור הדבש בשהייתן שם, וכניסתן לכורת ווד צידתן, מה שאין כן בדבורים, שאין לו כל מטרה והנאה משהייתם שם.

25) וכן מי שיש לו פצע בכף רגלו, ואם ילך כמה הליכות במשך השבת פסיק רישא הוא שיצא דם, אך בכל הליכה והליכה בפני עצמה נאף שיש בה פסגות וברות, אין הדבר פסיק רישא, דעת הגר"י קרליץ (חוט שני ח"א קונטרס מלאכת מחשבת אות ח) שמותר לו ללכת, מפני שהוא ספק פסיק רישא באיסור דרבנן.

וכן לגבי הליכה במקום שיש בו נמלים, דעת הנריץ קרליץ (שם) שאם אין הדבר פסיק רישא שיהרגו נמלים בכל פגיעה, מותר ללכת שם, מפני שההרגה אינה אסורה אלא מדרבנן, לפי שאין לו צורך בהריגתן, וכל פגיעה היא ספק פסיק רישא, ולכן אין צורך לבדוק לפני כל פגיעה על מה הוא עומד לפסוע, כיון שהוא ספק פסיק רישא דלא נוחא ליה

הלכות שבת סימן שמו

המשך מעמוד קכו

שאין הכרח שימות מיד בשעת פגיעת החץ, ובאותה שעה נשללה ממנו חירותו, ואם אירע שמת מיד, יתחייב שתיים, משום צידה ומשום נטילת נשמה, וכן דעת הגר"ש אלישיב (ארחות שבת ח"א פ"ד הע' ג), שבארפן זה מלכד איסור נטילת נשמה, עובר הוא גם על איסור צידה. מאידך, הגר"ש אויערבך צידד (שולחן שלמה ס"ק ט אות כ-ג), שהזרק חץ על בעל חיים והורגו, על איסור צידה אינו עובר, מפני שעל ידי מעשה זה הבעל חיים אינו נחשב כיצוד, כיון שמת.

[ביה"ל ד"ה און]

משום שעיניקם מתעוררות והשיבי כנצודין⁽¹⁷⁾ וכו', אין דרך צידה כנצוד⁽¹⁸⁾. משמע שאסור לצודם לכתחילה, אלא שאם צד, הרי הוא פטור. אמנם, לקמן (סי' תצ"ז ס"ק יז) כתב שתרנגולים שענייהם מתעוררות בלילה, מותר לצודם ביום טוב אף לכתחילה. ובאר הגר"ש אויערבך (שש"כ פכ"ז הע' קמ"ד), שבשבת הם מוקצה ולכן אסור לצודם, מה שאין כן ביום טוב. שמונת לשוחטם ולאוכלם.

(18) וללחוש על נחשים ועקרבים, כדי שלא יהיו יכולים לזוז ממקומם ולהזיק, כתב לקמן (סי' שכ"ח ס"ק קמ"ג) שמונת, מפני שזו אינה צידה טבעית. ובאר הגר"ש קרליץ (חוט שני ח"א פט"ו ס"ק ב עמ' קכג), שמטעם זה אין הדבר אסור מדאורייתא, והטעם שהותר ולא נאסר מדרבנן הוא מפני מניעת ההזיק. והקלות יעקב (כ"ק סי' מה אות ב) ביאר, שהלחישה נחשבת כמעשה הנעשה בלאחר יד, והטעם שלא נאסר הדבר מדרבנן הוא מפני שעל דברים הנעשים בדרך סגולה לא גזרו חכמים. והגר"ח קניבסקי כתב (דרך אמונה פ"א מהל' שמיטה יובל ה"ז, ביה"ל ד"ה סוקרין), שבשבת הקפדה התורה שאדם יגזר ולא יעשה מלאכה, ולכן לחישה, שאין בה שום מלאכה, לא נאסרה. ונחש שלחשו עליו, ורצה האדם לתופסו, הסתפק הגר"ש קרליץ (שם) אם מותר, שהרי יש תועלת בצידו, מפני שהלחש נמוג במשך הזמן, ולכן יתכן שאסור לתופסו מדרבנן.

[ביה"ל ד"ה הוי]

דומיא דמאי דאיתא בתוספתא דאם צדו אחד ונתנו לחברו, השני פטור⁽¹⁹⁾. ולענין איסור, דעת הגר"ש קרליץ (תורת המלאכות צד ס"ק פג) שמכלב שצד לא נאסר לקחת, אך מיד אדם שצד אסור לקחת, מפני שרק כשעבר הראשון על איסור צידה, נאסר על השני להמשיך את פעולתו [וראית הביה"ל מהתוספתא היא רק לענין הפטור מדאורייתא].

הלכות שבת סימן שיו

המשך מעמוד קלא

והגר"ש קרליץ (חוט שני ח"ב פל"ד ס"ק ב עמ' ריט) ביאר, שבקשר העשר להתקיים והאי שלא תועיל דעת הקושר שלא לקיימו, ולכן בסנדל של איש אחד לא תועיל דעת הקושר להתירו, אלא שסנדל של שני אנשים נחשב כמציאות חדשה שבה הרגילות היא לקושר קשר שאינו של קיימא, והקשר בסנדל זה אינו נקרא כלל עשוי להתקיים.

(9) וכן קשר שדרך העולם לקיימו ליותר מיום אחד, ואילו דעת הקושר להתירו בו ביום, דעת הגר"ש קרליץ (איל משולש עמ' קמ"ד) שאסור לקושר, שאף בו יש לילך אחר מנהג העולם. אמנם בקשר שדרך העולם לקושרו לזמן מוגבל, ודעת הקושר שלא להתירו לעולם, משמע בהקדמת המשגיב שהולכים אחר דעת הקושר ונחשב בקשר של קיימא.

הרצה לברוח ולעגן את אשתו, כתב המשגיב שם (ס"ק יד) שמוותר לחובשו.

ולענין פריסת מצודה כדי לתפוס תינוק הטובע, כתב בספר קובץ (על הרמב"ם פ"י משבת ה"ב) שהיא תולדה של מלאכת צידה, וצידד בשו"ת אבני נזר (ארו"ח סי' קפט אות כב) שאין נהגת צידה אלא בתינוק, מפני שמשיבו אל אביו, ולא באדם גדול, שאינו משיבו אלא לעצמו ולחיותו. וכן דעת הגר"ש אויערבך (שש"כ פכ"ז הע' ק"ב) שאין איסור צידה באדם, מפני שהוא נמצא תמיד בחברת בני אדם, ואינו מעלה ברעתו לברוח מהם, ובורח הוא רק מפני שופטים ושוטרים.

והוסיף, שפריסת רשת לאדם טובע אינה נחשבת צידה, מפני שרצונו של הטובע שיתפסוהו, ועוד, שבעודו טובע גם בלי זה אין לו חירות ושלטון על עצמו. אכן העיר (ח"ג שם), שהאגלי טל (בורר ס"ק יא בח"ה) הסתפק שמא נהג איסור צידה אף בדגים מתים, אף על פי שאין להם חירות כלל, מפני שצד אותם מהים העומד לשוטפם, אכן שו"ת הברכה מבני אדם ומתבודד ביערות ומדברות, יש לדון שנחשב כדבר שמינו ניצוד.

[משגיב ס"ק יג]

[כן מן משמע מהפ"ק א"ע ק"ק קטן וכו', והרמב"ם אין סוכר כ"פ]. ובביאור הטעם שאין הדברים נחשבים דבר שבמינו ניצוד, אף על פי שרגילים להשתמש בהן לצורך עשיית דבר, כתב בשו"ת אבני נזר (ארו"ח סי' קפט אות כא), שהואיל ובעל כרחו צריך להניחן לצאת בימות החמה כדי למצור מחפריים שבשדה, על כן אין הדרך לצודן לצורך. והגר"ש קרליץ ביאר (חוט שני ח"א פט"ו ס"ק ב עמ' קכג), שכיון שאין שימוש לאדם בגוף הדבאים, אלא רק בפעולת יצירת הדבר, ולצורך זה צריכות הן להיות חופשיות, אם כן אף כשהוא צד אותן, אין מטרתו ותכליתו לצודן ולתופסן אלא כדי לשחררן בבורח, ולכן אינן נחשבות דבר שבמינו ניצוד.

(16) ובביאור הטעם שלדעת הרמב"ם חכמים אינם נחשבים כדבר שבמינו ניצוד, ביאר הגר"ש קרליץ (שם), שהוא מפני שאין הדרך לצודם ולאחר מכן להורגם, אלא הדרך היא להורגם מיד, ואילו מלאכת צידה אינה אלא כשצד ובכך מונע את חירות הבעל חיים בעודו חי. והוסיף, שדגים, אף על פי שמוציאים אותם מן המים, ועומדים הם למות, מ"מ נחשבים הם כדבר שבמינו ניצוד, כיון שבשעה שמוציאים אותם מהמים עדיין לא מות. אמנם למעשה, דעתו (תורת המלאכות הצד ס"ק קכא) שאין הלכה כרמב"ם בזה, והזרק חץ על בעל חיים והורגו, חייב משום צידה, כיון

איסור לעשותו אפילו מדרבנן [וראה מה שכתבנו להלן (ס"ק כט)].

(7) שם מבאר כגמי (שבת ק"ב, א) שסנדל השיוך לשני אנשים מותר לקושר בשבת, כיון שהרגילות היא שבכל יום מתירים וקושרים מחדש, שכשלו בשבוע האחד עושה בו קשר לפי מידתו, וכשלו בשבוע האחר, מתיר הוא את הקשר שעשה חבירו ועושה קשר חדש לפי מידתו.

(8) היינו, שאין ללמוד משם שכשדעת הקושר להתירו באותו היום שוב אין הקשר נחשב של קיימא, משום ששם מדובר באנשים שיש להם סנדל בשותפות וכך הוא הרכם של אנשים אלו. ובביאור הדבר כתב הבית מאיר (ס"א) ששם אין זה רק שדעתו של הקושר להתיר את הקשר, אלא שהמציאות שהסנדל של שני אנשים ושניהם צריכים ללבושו מכריחה שהקשר יעשה לזמן מוגבל, וכל קשר שמצד עושה הקשר הוא מוכרח להיות נותר אינו נחשב של קיימא.

